

Nacistická architektura ve svém tažení na Východ

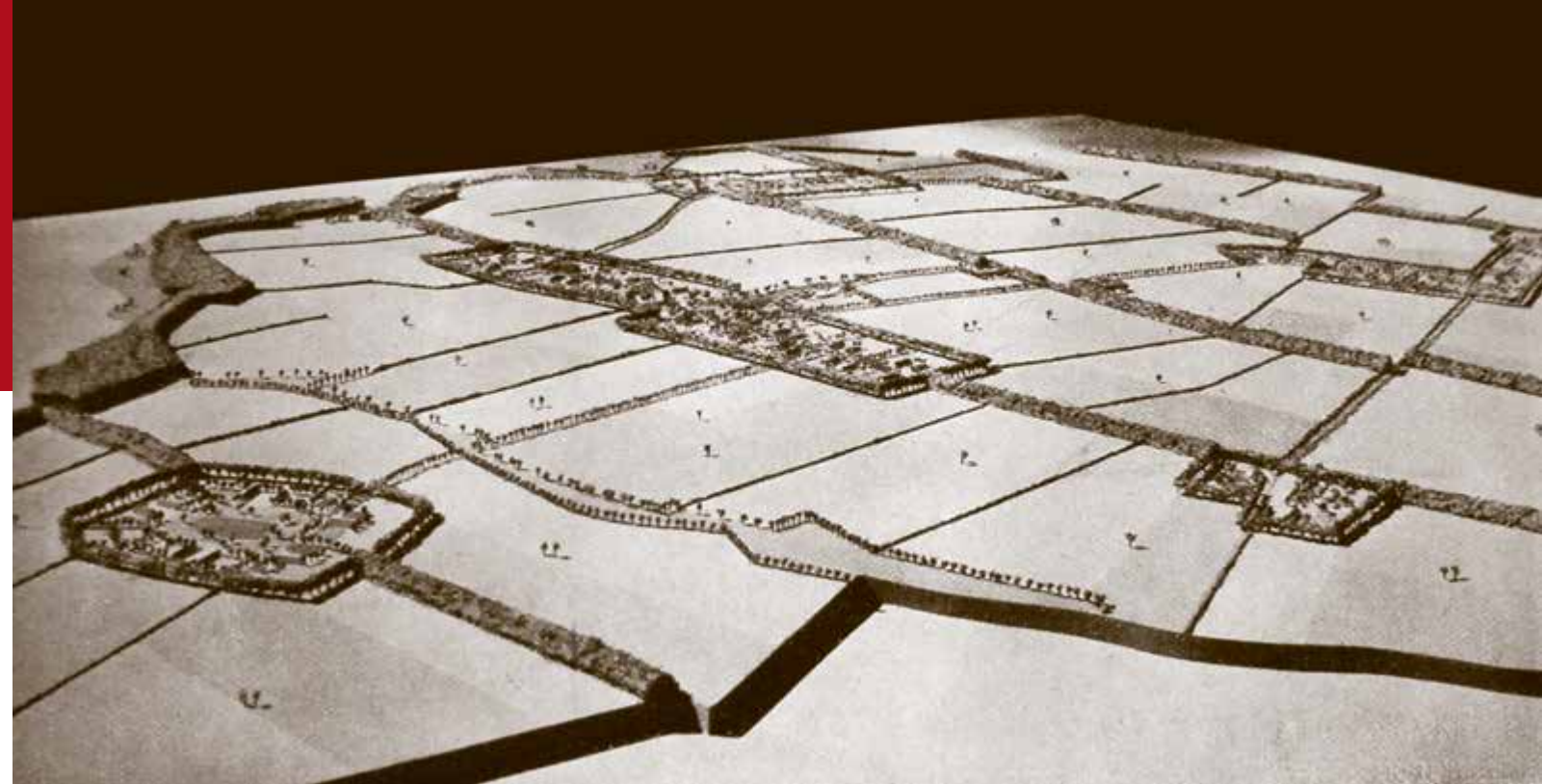
Architektura nacistického režimu měla demonstrovat nadřazenost německé či germánské rasy: kde jinde by bylo vhodné toto jasné sdělení interpretovat než právě na okupovaných územích. Právě zde bylo nutné probíhající germanizaci podpořit i vizuálně demonstrativními prvky nadřazenosti – nacisty prosazovanou architekturou a urbanistickými koncepty.

Nacistická architektura tedy byla pevně svázána s velmocenskou politikou Třetí říše, souzněla s ní a doplňovala ji. Když Hitler ve svých výnosech formuloval úkoly a kompetence na nově obsazených územích, zmiňoval i kompletní přestavbu obsazených území, za níž vzhledem k jeho činům a dalším událostem můžeme vidět snahu o přeměnu ve smyslu urbanistickém a o architektonickou přeměnu „Východu“.²⁷ S tzv. německým Východem (Der deutsche Osten) byly neodmyslitelně spojeny i idealizující představy o utváření venkova a jejich následná realizace druhým mužem Třetí říše Himmlerem.

Jaký byl vlastně plán nacistů s českými zeměmi a jak zapadal do jejich celkového konceptu „Drang nach Osten“, tedy tažení na Východ? Tato otázka je klíčovou i pro vysvětlení urbanistických zásahů v samotné Praze. Cílem nacistické zahraniční politiky bylo vytvořit světovou Německou říši. Její jádro mělo tvořit Německo zvětšené o Rakousko, české země a západní část Polska. Na ně měla navazovat kolonizace dobytých území ve východní a jihovýchodní Evropě – v Polsku, Pobaltí, Ukrajině, Rusku a na Balkáně.

Na rozdíl od kolonialismu velmocí aplikovaného v 19. a začátkem 20. století v afrických koloniích měla být dominance Německa nad klíčovými oblastmi nastolena osidlovací politikou provedenou prostřednictvím rolnictva, což souviselo s výrazným prvkem nacistické ideologie, kultem půdy (mýtus o krvi a půdě, Blut und Boden), „dědičného statku“, jenž měl být nositelem národního prvku, a „ideologií životního prostoru“ (Lebensraumideologie).²⁸ To vše bylo doplněno teoriemi o nadřazenosti německé rasy a jejím posláním ve střední a východní Evropě.²⁹ Podobně jako u doktríny vojenské, podle níž nebylo dobyté to území, na které nevstoupila noha německého pěšáka, vycházeli nacisté z tvrzení, že pro národ není zajištěno to území, které není osídleno německým zemědělcem.³⁰

Hitler v roce 1924 v Mein Kampf uvedl: „Jestliže nositelem národního prvku je půda, potom zabezpečení „němectví“ v kterémkoli dobytém prostoru je možné natrvalo zajistit pouze německou rolnickou kolonizací“,³¹ tedy germanizací prostoru, nikoliv zde původně žijícího obyvatelstva. Richard Walther Darré definoval systém hodnot agrární společnosti a prosadil tento agrární model do oficiální nacistické politiky.



Ve své knize „Um Blut und Boden: Reden und Aufsätze“ (Mnichov, 1939) tvrdil: „Myšlenka krve a půdy nám dává morální právo vzít si na Východě tolik země, kolik jí bude třeba pro vytvoření harmonie mezi tělem našeho Národa a geopolitickým prostorem [...] jednotu krve a půdy musí být obnovena.“ Jednalo se o jakési quasi-mystické spojení „krve“ (rasy nebo národa) a „půdy“ (území a životního prostoru) pro germánský lid s vyločením podřadných ras, jakými údajně byli např. Slované.³²

Během druhé světové války tak německé osidlovací aktivity spojené s územním plánováním dosáhly svého pomyslného radikálního vrcholu. Rozdíl oproti dřívějšímu konceptu osidlování (spojenému rovněž s germanizací) byl zásadní. Namísto doposud plánované, pomalé a po generace trvající kolonizace zaměřené na postupné zatlačování neněmecké populace německými sedláky nastoupilo přesídlení statisíců etnických Němců, tzv. Volksdeutsche, z východní Evropy, jež mělo být realizováno v relativně krátké době.³³

Základním dokumentem k plánům nacistů s okupovanými územími na východ od hranic říše je tzv. Generální plán Východ (Generalplan Ost des Reichsführers SS) vytvořený na Himmlerův podnět plánovačem Meyerem-Hetlingem 15. července 1941. Dává nám rámcovou představu o válečných cílech a poválečných plánech nacistického Německa ve střední a východní Evropě, takže umožňuje studium nacistické okupační politiky, zejména v Polsku a na obsazených územích Sovětského svazu. Základní text tohoto plánu patřil k nejtajnějším dokumentům nacistického vedení a pravděpodobně nepřežil grandiózní ničení, jímž se, i pokud jde o spisy a dokumenty, vyznačovaly poslední dny, týdny a měsíce nacistické Třetí říše.³⁴ Některé dokumenty nám však umožňují poznat jeho obsah dosti přesně. Dokument hovořil nejen o přesídlovacích a osidlovacích plánech, germanizaci a rasové selekci,

Model vesnice se čtyřmi osadami pro české země a dobytý Východ, projekt od Dipl.-Ing. Fritze Beseckeho z Berlína, je reálným dokladem rozšíření úvah nacistických plánovačů o uspořádání krajiny i do českého prostoru (Sudetendeutsche Monatshefte, 1943, s. 9).